

Andrzej Karpowicz

Doctoral Studies in Management and Economics

Kolegium Gospodarki Światowej SGH

Promotor: Prof. zw. dr hab. Jerzy Żyżyński

**Czynniki determinujące wpływy z podatku dochodowego
od osób prawnych w państwach Unii Europejskiej**

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Warszawa 2014

1. Uzasadnienie wyboru tematu

Wszystkie kraje Unii Europejskiej (dalej: państwa członkowskie) opodatkowują dochody spółek kapitałowych. Jednakże dochody budżetowe z podatku dochodowego od osób prawnych (dalej: CIT)¹ różnią się zarówno między krajami w stosunku do ich PKB jak i na przestrzeni lat. W konsekwencji powstaje pytanie o czynniki, które determinują te dochody.

Istnieje szereg praktycznych względów, które wskazują na potrzebę analizy zagadnienia determinantów dochodów z CIT w krajach członkowskich. Poniżej wskazuję trzy z nich, które są najistotniejsze.

Po pierwsze, wiele krajów UE zmagają się z wysokim długiem publicznym. Przykładowo w 2012 r. Irlandia, Portugalia, Włochy i Grecja wykazywały zadłużenie na poziomie przekraczającym ich roczne PKB, co negatywnie oddziałuje na stabilność ekonomiczną wymienionych państw. Dochody budżetowe, w tym z CIT, wpływają na zmniejszenie zobowiązań tych krajów. W celu zapewnienia stosunkowo stałych wpływów budżetowych z tego podatku, niezbędne jest zrozumienie jakie czynniki kształtują dochody z CIT i które z nich mają najistotniejsze znaczenie.

Po drugie, UE dąży do rozwijania wspólnego rynku w państwach członkowskich. Jednym z podstawowych narzędzi, które wspierają działania na rzecz wspólnego rynku jest polityka gospodarcza koordynowana na poziomie UE. Polityka gospodarcza jako taka jest realizowana za pośrednictwem dwóch polityk – pieniężnej i fiskalnej. UE dokonała już znacznego postępu w zakresie tworzenia wspólnej polityki pieniężnej. Na podstawie Traktatu o Unii Europejskiej powołano unię walutową. 18 państw członkowskich wchodzi w skład strefy euro. Jednocześnie polityka fiskalna jest wciąż prowadzona niezależnie przez każde państwo. CIT jest częścią tej polityki. Różne systemy CIT w poszczególnych państwach członkowskich hamują rozwój wewnętrznego rynku UE. Dlatego istnieje obszar do poprawy m.in. poprzez harmonizację CIT. Jednakże decyzje w sprawach podatkowych podejmowane na poziomie UE wymagają jednomyślności i każde państwo członkowskie może wystąpić z wetem. Z tego względu potrzebne jest wypracowanie dróg prowadzących do kompromisu. Dobre zrozumienie determinantów wpływów z CIT powinno pozytywnie wpłynąć na tę dyskusję.

Po trzecie, brakuje koordynacji polityki pieniężnej i fiskalnej zarówno w UE jak i nawet w strefie euro. Państwa strefy euro nie prowadzą polityki pieniężnej niezależnie. Jest ona

---

¹ Pod hasłem CIT rozumiem podatek nałożony na dochody osób prawnych (zgodnie z klasyfikacją Eurostat: "Taxes on capital, of which on capital and business income of corporations").

scentralizowana na poziomie UE i prowadzona operacyjnie przez Europejski Bank Centralny. Z drugiej strony polityka fiskalna pozostaje generalnie na poziomie narodowym. Bez włączenia polityki pieniężnej – obejmującej również CIT – nie jest możliwe prowadzenie efektywnej polityki gospodarczej. Tzw. narzędzie *policy – mix* nie jest dostępne. Jako częściowe rozwiązanie tej sytuacji proponuje się harmonizację systemów podatkowych. Komisja Europejska planuje wprowadzenie w UE jednolitej metody kalkulacji podstawy opodatkowania dla celów CIT (tj. tak znanej wspólnej skonsolidowanej podstawy opodatkowania osób prawnych lub w skrócie anglojęzycznym CCCTB). W obliczu możliwej harmonizacji CIT determinanty wpływów z tego podatku powinny być dobrze rozumiane przez polityków, tak aby podejmowali oni słuszne decyzje w tym zakresie.

Teoretyczne przesłanki poznania czynników kształtujących wpływy z CIT są również istotne oraz warte uwagi z naukowego punktu widzenia. Ich identyfikacja i oszacowanie przyczyni się do lepszego zrozumienia narzędzi polityki fiskalnej.

2. Główne cele rozprawy

Moim celem badawczym była identyfikacja i oszacowanie znaczenia poszczególnych kluczowych determinantów wpływów budżetowych z CIT. W swoich studiach skupiałem się na państwach członkowskich. Ta potrzeba analizy wynika bezpośrednio z przyczyn wskazanych powyżej w uzasadnieniu wyboru tematu.

3. Hipoteza główna i hipotezy szczegółowe

Hipoteza główna brzmi następująco:

Wpływy budżetowe z CIT w krajach UE zależą od prawa podatkowego w zakresie CIT oraz czynników niezależnych od ustawodawstwa w zakresie CIT, podczas gdy te ostatnie wywierają łącznie większy wpływ na dochody z CIT niż ustawodawstwo dotyczące CIT.

Hipoteza główna jest wsparta hipotezami pomocniczymi, które odzwierciedlają zależności pomiędzy poszczególnymi czynnikami a wysokością wpływów z CIT osiąganymi przez poszczególne państwa członkowskie.

Hipoteza główna kładzie nacisk na dwie grupy determinantów. Ten podział jest odzwierciedlony w hipotezach szczegółowych.

Determinanty kształtowane przez prawo w zakresie CIT państw członkowskich obejmują następujące hipotezy pomocnicze:

1. *Im wyższa stopa podatkowa CIT, tym wyższe wpływy podatkowe z CIT państw członkowskich*
2. *Im szersza podstawa opodatkowania ustanowiona ustawowo dla potrzeb CIT, tym wyższe wpływy podatkowe z CIT państw członkowskich*

Determinanty inne niż te kształtowane przez prawo w zakresie CIT państw członkowskich obejmują następujące hipotezy pomocnicze:

1. *Im wyższa zyskowność osób prawnych, tym wyższe wpływy podatkowe z CIT państw członkowskich*
2. *Im mniejsza szara strefa i niższa intensywność praktyk unikania opodatkowania oraz uchylania się od opodatkowania, tym wyższe wpływy podatkowe z CIT państw członkowskich*
3. *Im większy stopień globalizacji, tym wyższe wpływy podatkowe z CIT państw członkowskich*
4. *Im wyższa stopa podatkowa PIT, tym wyższe wpływy podatkowe z CIT państw członkowskich*

Dodatkowo udzielam odpowiedzi na pytania badawcze, które przyczyniają się do poprawnej weryfikacji hipotez pomocniczych i hipotezy głównej wskazanych powyżej².

4. Metody badawcze

W celu identyfikacji i oszacowania znaczenia czynników wpływających na dochody z CIT opierałem się na:

1. analizie gospodarek krajów UE
2. ogólnych zależnościach i modelach makroekonomicznych
3. literaturze przedmiotu
4. wynikach oszacowania modelu ekonometrycznego

Podkreślenia wymaga fakt, iż badanie jakościowe jest uzupełnione empiryczną kalkulacją przeprowadzoną w oparciu o dane makroekonomiczne. Taka całościowa analiza pozwala na

---

² Te pytania badawcze nie są zamieszczone w tym krótkim streszczeniu.

gruntowną weryfikację hipotezy głównej i pomocniczych. Więcej szczegółów w zakresie przyjętego podejścia zamieszczam w następnej sekcji dotyczącej struktury rozprawy.

5. Struktura rozprawy

W pierwszej sekcji rozprawy wskazuję na wyzwania polityki fiskalnej w UE. Analizuję istniejące rozbieżności w stosowaniu polityk fiskalnej i pieniężnej oraz związanych z tym konsekwencji. Porównuję rolę budżetu UE z lokalnymi budżetami państw członkowskich. Przeprowadzam również przegląd literatury dotyczącej determinantów wpływów z CIT oraz przedstawiam lukę badawczą. Formułuję hipotezy oraz pytania badawcze i wskazuję metody badawcze.

Z uwagi na to, iż głównym obszarem zainteresowania rozprawy są determinanty dochodów z CIT, w kolejnej sekcji analizuję teoretyczne podstawy tego podatku. Wpływa to na lepsze zrozumienie CIT i jednocześnie sugeruje źródło wpływów budżetowych z tego podatku. Omawiam miejsce CIT w systemie podatkowym i analizuję podstawowe cechy CIT. Dodatkowo, zastanawiam się nad zdolnością tego podatku do generowania dochodów budżetowych oraz analizuję rozłożenie kosztów CIT w społeczeństwie z teoretycznego punktu widzenia. W tej i w kolejnych sekcjach weryfikuję pytania badawcze.

W rozprawie analizie poddany jest konkretny obszar geograficzny. Dlatego w trzeciej sekcji przedstawiam funkcjonowanie CIT w UE. Pokazuję zmiany w ostatnim czasie w tym zakresie, które zaszły we Wspólnocie. Omawiam propozycje harmonizacji CIT i analizuję jej potencjalne skutki. W konsekwencji, praca ta rzuca światło na rolę CIT w gospodarkach państw członkowskich.

W sekcji czwartej badam w sposób jakościowy kluczowe determinanty dochodów z CIT. Wyniki są wspierane przez analizę literatury przedmiotu dotyczącej CIT oraz innych zagadnień z obszaru finansów publicznych. Kalkuluję również korelację pomiędzy poszczególnymi determinantami oraz dochodami z CIT. Na tej podstawie oceniam znaczenie każdego czynnika wpływającego na dochody z CIT oraz wyciągam wnioski. W zależności od potrzeb, charakteryzuję państwa członkowskie lub ich grupy w zakresie poszczególnych cech rzutujących na dochody z CIT. W rezultacie weryfikuję hipotezy pomocnicze na podstawie badań jakościowych.

W sekcji piątej poddaję analizie ilościowej czynniki wpływające na dochody z CIT. W tym celu buduję model regresji panelowej dla wszystkich państw członkowskich dla okresu 1995 – 2011. W modelu definiuję zmienną zależną jako stosunek dochodów z CIT do PKB. Takie podejście zapewnia porównywalność różnych gospodarek UE. Poszczególne determinanty

dochodów z CIT wykorzystuję jako zmienne objaśniające. Szacowany model wygląda następująco:

$$Y_{it} = \alpha + \beta_1 \text{Stopa CIT}_{it} + \beta_2 \text{Wzrost GDP}_{it} + \beta_3 \text{Szara strefa}_{it} \\ + \beta_4 \text{Globalizacja}_{it} + \beta_5 \text{Stopa PIT}_{it} + \varepsilon_{it}$$

Gdzie Y to $\frac{\text{Dochody z CIT}}{\text{PKB}}$. Indeksy i oraz t odpowiadają danym państwom członkowskim w poszczególnych latach.

Zastanawiam się również nad wynikami estymowanymi przez model ekonometryczny i porównuję je z rezultatami analizy jakościowej z badań przeprowadzonych w poprzednich rozdziałach. Weryfikuję hipotezy pomocnicze zarówno jakościowo jak i ilościowo.

W końcu w sekcji szóstej podsumowuję wyniki oraz argumenty wspierające hipotezy główną i pomocnicze. Na podstawie moich szacunków wyciągam wnioski dla polityków odpowiedzialnych za politykę fiskalną oraz dla przyszłości harmonizacji CIT w UE.

6. Wnioski

Kluczowym wnioskiem z moich badań jest to, że wpływy budżetowe z CIT w krajach UE zależą od prawa podatkowego w zakresie CIT oraz czynników niezależnych od ustawodawstwa w zakresie CIT, podczas gdy te ostatnie wywierają łącznie większy wpływ na dochody z CIT niż ustawodawstwo dotyczące CIT. W konsekwencji hipoteza główna w całości jest potwierdzona.

Badanie prowadzi do ważnej konkluzji, która może zostać wykorzystana w praktyce. W szczególności bardziej istotne dla utrzymania dochodów z CIT w krajach członkowskich są czynniki niezależne od ustawodawstwa w zakresie CIT niż samo prawo podatkowe w zakresie CIT. Dlatego politycy powinni zwracać więcej uwagi na te determinanty. Wydają się one bowiem często niedoceniane w dyskusjach dotyczących dochodów z CIT. Takie konkluzje z badania są szczególnie istotne w przededniu harmonizacji CIT w UE.

Jak zostało to już wskazane w pierwszym podpunkcie dotyczącym uzasadnienia wyboru tematu, odpowiednie zrozumienie determinantów dochodów z CIT może wpłynąć na rozwój wspólnego rynku UE. Ponadto, wnioski z tych studiów powinny pomóc rządów w redukcji długów publicznych i rzutować na zwiększenie stabilności gospodarczej krajów UE. Odpowiednie zastosowanie wyników tego badania może przyczynić się również do ogólnego rozwoju wspólnej polityki fiskalnej UE.